<https://doi.org/10.25143/socr.14.2019.2.064-072>

Materiālā sastāva problemātika administratīvo sodu kontekstā

Anatolijs Kriviņš

Daugavpils Universitāte, Tiesību katedra, Latvija
anatolijs777@gmail.com

Kopsavilkums

Pievēršoties diskusijai par Administratīvās atbildības likumu un administratīvo pārkāpumu sastāvu iekļaušanu nozares normatīvajos aktos, jāņem vērā, ka jebkura administratīvā pārkāpuma kvalifikācijas pamatā ir administratīvā pārkāpuma sastāva konstatēšana. Proti, jākonstatē objektīvo un subjektīvo pazīmju kopums – administratīvā pārkāpuma objekts, objektīvā puse, subjekts un subjektīvā puse. Materiālā sastāva objektīvās puses pierādīšanai nepieciešams konstatēt ne tikai subjekta darbību vai bezdarbību, bet arī sekas un cēloņsakarību. Šis administratīvās atbildības piemērošanas nosacījums saistīts ar vairākiem teorētiskiem un praktiskiem problēmjautājumiem.

Šā raksta mērķis – izanalizēt materiālā sastāva jautājumu Latvijas Republikas administratīvo sodu reformas kontekstā.

Problēmjautājumu analīzes rezultātā tika secināts, ka administratīvās atbildības piemērošanai nozares normatīvajos aktos būtu jāiekļauj vienīgi formālie sastāvi. Turklāt nav iespējama automātiska pašreizējo materiālo sastāvu transformēšana formālajos sastāvos. Ja Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksā iekļautā materiālā sastāva sekas likumdevējs vairs neplāno uzsvērt kā sastāva pazīmi, tad šis sastāvs nozares likumos nav jāpārņem. Gadījumā, ja nozares normatīvajos aktos tomēr tiks pārņemti šobrīd spēkā esošie materiālie sastāvi, praksē neizdosies realizēt plānoto atteikšanos no vainas kā administratīvās atbildības priekšnoteikuma, aizstājot to ar vainojamības konceptu.

Mūsdienu administratīvajai justīcijai vajadzētu atteikties no ārkārtīgi detalizēta regulējuma, pārmērīgas kontroles un represīvās sodīšanas. Administratīvās atbildības pamatmērķis ir adekvātu rezultātu sasniegšana vispārējā un individuālajā prevencijā, tāpēc gadījumos, kuros iespējama lietderīga alternatīva, administratīvos sodus nevajadzētu piemērot.

Pētījums ir balstīts uz ārvalstu zinātnisko literatūru un tiesu judikatūru. Pētījuma rezultātus var izmantot gan nozares teorētiķi, gan arī praktiķi.

Atslēgvārdi: administratīvais pārkāpums, materiālais sastāvs, formālais sastāvs.

levads

Šī publikācija tapusi sakarā ar administratīvās atbildības reformu. Administratīvās atbildības likums [1], kas stāsies spēkā 2020. gada 1. janvārī, neietvers konkrētus administratīvo pārkāpumu sastāvus un sodus, atstājot minēto regulējumu nozares likumu ziņā (administratīvie pārkāpumi, par tiem piemērojamie sodi un amatpersonu kompetence administratīvo pārkāpumu procesā, ievērojot Administratīvās atbildības likumā paredzētos administratīvās atbildības pamatnoteikumus, kas noteikti attiecīgo jomu regulējošajos likumos vai pašvaldību saistošajos noteikumos). Šajos likumos var noteikt arī iestāžu pakalpojumu saņemšanas un citus ierobežojumus administratīvi sodītām personām, kuras izvairās no soda izpildes. Tādēļ jāpievērš uzmanība konceptuālam jautājumam – kuri pārkāpumi būs likumu ietvarā un kuri būs ārpus likuma [8].

Administratīvā sodīšana atšķirībā no parastas cietsirdīgas rīcības vai valstiski noteikta soda nosacīti retranslē cenžēti nosodošo ziņojumu par to, ko izdarījuši sodāmā persona [24]. Prevencijas skatījumā tā daļēji dod pozitīvu rezultātu, tomēr administratīvai justīcijai kā jebkurai sistēmai ir savas robežas, jauda un kapacitāte. Viens no reformas svarīgākajiem cēloņiem ir pašreizējās sistēmas nespēja “pārstrādāt” visu nodarījumu apjomu, kas bija iekļauts Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā (turpmāk – LAPK) [2], jo Latvijā ir ne tikai diezgan liels administratīvo pārkāpumu lietu skaits attiecībā pret iedzīvotāju skaitu, bet ir arī ārkārtīgi liels administratīvā pārkāpuma sastāva klāsts.

Pārmērīgā tiesiskā regulācija un administratīvā soda permanenti draudi nesaskan ar labas pārvaldības principu [30] un līdzdalības demokrātijas principu [17; 18], inovatīviem risinājumiem, investīciju piesaisti un progresu kopumā. Šajā ziņā valsts spēja risināt minēto problēmu tiks traktēta no atrastā risinājuma leģitimitātes skatpunkta [19; 23; 24].

Pozitīvi vērtējams fakts, ka, pateicoties likumdevēja ieplānotai tiesību normu revīdēšanai, pārkāpumu veidu skaits, kas tiks pārņemti nozares likumos, būs ievērojami mazāks nekā LAPK šobrīd iekļauto pārkāpumu veidu skaits. Īpaša uzmanība šajā kontekstā jāpievērš administratīvo pārkāpumu materiālajam sastāvam.

Lai sasniegtu šā jautājuma izpēti mērķi – izanalizēt materiālā sastāva problēmjautājumu Latvijas Republikas administratīvo sodu reformas kontekstā –, tika veikta normatīvā regulējuma un tiesu judikatūras atlase un analīze, skatīti ārvalstu pētnieku zinātniskie darbi un teorētiskās atziņas.

Materiālā sastāva īpatnības administratīvo pārkāpumu lietās

Administratīvās atbildības pamats ir administratīvā pārkāpuma sastāvs, kas jākonstatē personas nodarījumā. Proti, jākonstatē objektīvo un subjektīvo pazīmju kopums – administratīvā pārkāpuma objekts, objektīvā puse, subjekts un subjektīvā puse (sk. Augstākās tiesas Senāta 2006. gada 22. decembra spriedumu lietā SKA-571/2006 [4]).

Konceptuāla atsauce uz administratīvā pārkāpuma sastāvu ir ietverta arī Administratīvās atbildības likuma 10. panta pirmajā daļā – administratīvo atbildību izslēdzošie apstākļi, kaut arī šajos apstākļos izdarītās darbības atbilst administratīvā pārkāpuma sastāva pazīmēm, ir galējā nepieciešamība, nepieciešamā aizstāvēšanās, personas aizturēšana, radot tai kaitējumu, un attaisnojams profesionālais risks.

Atbilstoši tiesību doktrīnai materiālajā un formālajā sastāvā atšķiras gan subjektīvā, gan arī objektīvā puse. Nodarījums ar formālo sastāvu ir pabeigts brīdī, kad ir veikta darbība, kura apdraud pastāvošo tiesisko iekārtu, sabiedrības tiesiskās intereses, noteikto pārvaldes kārtību vai sabiedrisko kārtību, t. i., nepieciešamo pazīmju kopumā netiek iekļautas sekas un cēloņsakarība.

Materiālais sastāvs LAPK bija sastopams diezgan reti, galvenokārt tāpēc, ka formālais sastāvs ir vieglāk piemērojams (vieglāk pierādāms). Materiālais sastāvs ir sarežģītāks, jo nepieciešams konstatēt gan kaitīgās sekas, gan cēloņsakarību. Proti, noteicot materiālo sastāvu, jāpievērš uzmanība šādiem aspektiem:

- jāpierāda subjekta rīcība (darbībā vai bezdarbībā);
- jāpierāda, ka šī rīcība bijusi prettiesiska;
- jāpierāda, ka šai rīcībai ir kaitīgas sekas;
- jāpierāda, ka starp subjekta rīcību un sekām ir tieša, nepastarpināta cēloņsakarība.

Formālā sastāva priekšrocības salīdzinājumā ar materiālo sastāvu ietver gan zemākas prasības amatpersonu zināšanām un prasmēm risināt sarežģītas pierādīšanas problēmas [35], gan ātrāku un vienkāršāku lēmuma pieņemšanas procesu, gan mazāku resursu patēriņu, kas kopumā nodrošina lielāku administratīvā aparāta efektivitāti.

Lai prevencija būtu efektīva, no pārkāpuma izdarīšanas līdz soda izpildei jāpaiet iespējami isākam laikposmam. Turklāt nedrīkst ļaunprātīgi vilcināties ar lēmumu pieņemšanu administratīvo pārkāpumu lietās (sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009. gada 2. marta sprieduma lietā Nr. SKA-006/2009 10.–14. punktu [5] un 2009. gada 12. augusta sprieduma lietā Nr. 238/2009 9. punktu [7]).

Formālā sastāva piemērošana ir ērtāka arī tādēļ, ka tam atbilstīgajos pārkāpumos paredzētais var būt izdarīts tikai ar nodomu, turklāt tādu, kas vērsts tieši uz konkrētā administratīvā pārkāpuma izdarīšanu. Administratīvā pārkāpuma mērķis šajā kontekstā, līdzīgi kā noziedzīgā nodarījuma mērķis, jāuztver kā nodarījuma subjektīvā aspekta papildfunkcija (īpaši psiholoģijas un kriminoloģijas skatījumā) [9; 10; 29; 34].

Formālā sastāva gadījumā personu soda tieši par izdarīto darbību vai bezdarbību, bet noteikto seku iestāšanās netiek prasīta (tiek uzskatīts, ka pārkāpējs izdarījis to, ko ir vēlējis, tātad sastāvs ir pabeigts bez sabiedrībai bīstamā kaitējuma). Savukārt nodarījumi ar materiālo sastāvu tiek pabeigti brīdī, kad iestājas sabiedriski bīstamas sekas.

Šo apsvērumu dēļ jāpiekrīt viedoklim, ka nozares likumos nevajadzētu ietvert materiālo sastāvu, bet administratīvo pārkāpumu sastāvam jābūt formālam. Tomēr te ir jāpievērš uzmanība dažām niansēm.

Vainas un seku problēma administratīvo pārkāpumu materiālajā sastāvā

Gan Latvijas, gan vairāku citu postpadomju valstu tiesībās ir nostiprinājusies atziņa, ka iedalījums formālajā un materiālajā sastāvā primāri ir atkarīgs no tiesībpārkāpuma sastāva apraksta likumā (respektīvi, vai likumdevējs īpaši uzsver sekas kā sastāva pazīmi). Konceptuālajā griezumā – jebkurš pārkāpums izraisa sekas (vismaz sabiedriskās kārtības aizsardzības kontekstā), un šajā ziņā jebkurš sastāvs var tikt traktēts kā materiālais. Pat atsaucoties uz Latvijā ierasto traktējumu (formālo sastāvu nosaka likumdevējs, atbildību par pārkāpumu saistot nevis ar seku iestāšanos, bet ar rīcības faktu), būtu pārlietu dogmatiski uzskatīt, ka materiālais sastāvs ir tāds vienīgi tāpēc, ka likumdevējs likuma normā tieši pieprasa seku pārbaudi.

Nav šaubu, ka Administratīvās atbildības vispārīgos noteikumus, administratīvā pārkāpuma jēdzienu, administratīvo sodu veidus un to piemērošanas noteikumus, kompetentās iestādes un amatpersonas, administratīvā pārkāpuma procesa norisi iestādē un tiesā, administratīvo sodu izpildi, kā arī starptautisko sadarbību administratīvo pārkāpumu procesā nosaka Administratīvās atbildības likums, tomēr postmodernisma [20] tiesību doktrīna (juridiskā pozitīvisma un dabisko tiesību premeta kontekstā) ļauj izvirzīt pieņēmumu, ka pārkāpumu iedalījums formālajā un materiālajā sastāvā ir atkarīgs no katra konkrēta nodarījuma būtības, nevis no kanoniski uzspiestas un pozitivizētas klišējas.

Iedalījums formālajā un materiālajā sastāvā tiesību filozofiskajā skatījumā ir atkarīgs nevis no seku pārbaudes nepieciešamības, bet gan no seku būtiskuma. Nedz seku būtiskums, nedz personas rīcības bīstamība nav atkarīga no likumdevēja, jo pārkāpuma kaitīguma pakāpi nenosaka likumdevējs [27], bet tā atbilst pašai lietas būtībai konkrētos sabiedriskajos apstākļos. Likumdevējs tikai fiksē un noformē (pozitivizē) minēto kaitējuma izpratni normatīvajā aktā, šādā veidā likums ierobežo paša likuma varu [11].

Ja akceptētu tēzi, ka vienīgā un taisnīgā noziedzīgo nodarījumu mēraukla ir kaitējums [13], tad šāda pati mēraukla būtu lietojama, norobežojot noziedzīgo nodarījumu un administratīvo pārkāpumu. Gadījumā, ja subjekta rīcības sekas ir īpaši kaitīgas, likumdevējam tās vajadzētu vērtēt nevis administratīvās atbildības sastāvā, bet kriminalizācijas plāksnē.

Materiālie sastāvi, kas bija iekļauti LAPK, tika paredzēti administratīvai sodīšanai tikai un vienīgi seku dēļ. Turklāt šo seku kaitīgumu likumdevējs nebija uzskatījis par tik būtisku, lai šos tiesību pārkāpumus kriminalizētu. Ja LAPK pašlaik iekļautajos materiālajos sastāvos likumdevējs vairs neietvers kaitīgās sekas, tad šie pārkāpumi nebūs tik kaitīgi, lai kļūtu par administratīvi sodāmiem. Šī tēze ir jāsamēro ar Administratīvās atbildības likumā paredzētajiem administratīvā soda veidiem – brīdinājumu, naudas sodu, tiesību atņemšanu un tiesību izmantošanas aizliegumu, turklāt respektējot arī faktu, ka brīdinājums un naudas sods ir pamatsodi, bet tiesību atņemšana un tiesību izmantošanas aizliegums ir papildsodi. [1; 2]

Administratīvās atbildības likuma 29. pantā ir noteikts, ka persona netiek uzskatīta par vainīgu administratīvā pārkāpuma izdarīšanā, kamēr tās vaina nav pierādīta. Vienlaikus Administratīvās atbildības likuma pašreizējā redakcijā nav ietverts jautājums par vainas formām un nav paskaidrots, kas ir nodoms vai neuzmanība administratīvo pārkāpumu kontekstā.

Soda piemērošanas vispārīgie noteikumi ir reglamentēti Administratīvās atbildības likuma 19. panta pirmajā un otrajā daļā, paredzot, ka sodu par administratīvo pārkāpumu piemēro ietvaros, kuri noteikti likumā vai pašvaldību saistošajos noteikumos, kuros paredzēta atbildība par izdarīto pārkāpumu. Savukārt nosakot administratīvā soda veidu un mēru, ņem vērā izdarītā pārkāpuma raksturu, pie atbildības saucamās personas personību (juridiskai personai – reputāciju), mantisko stāvokli, pārkāpuma izdarīšanas apstākļus, atbildību mikstinošus un pastiprinošus apstākļus.

Pretēji likumdevēja iecerei (galvenokārt lingvistiskā pragmatisma skatījumā) [26] piešķirt vainas formas analīzei mazāku uzmanību, vainas pierādīšanas pienākums izriet no tiesību doktrīnas. Savukārt pierādīt vainu, nepierādot vainas formu – nodomu vai neuzmanību –, nav iespējams.

Par šo problēmu civiltiesībās profesors Konstantīns Čakste ir rakstījis: “[...] lai būtu pamats uzlikt atbildību, ir nepieciešams, lai persona apzinīgi vai aiz neuzmanības būtu pārkāpusi likuma normu. Citādi visi jau iepriekš būtu sodīti ar atbildību, kā tas, kas cenšas un apzinīgi pilda likuma normas, kā arī tas, kas viņas neievēro” [16]. Turklāt atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes 92. pantā nostiprinātajai nevainīguma prezumpcijai ir jāpierāda personas vaina pārkāpuma izdarīšanā, nevis nevainīgums. Proti, nevainīgums tiek prezumēts, ja nav pierādījumu par pretējo (sk., piemēram, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009. gada 3. marta spriedumu lietā Nr. P129058107 SKA-48/2009 [6]).

Administratīvo sodu segmentā vaina būs jāpierāda arī formālajam sastāvam, taču vaina būs saistīta ar subjekta rīcības momentu (faktu), nevis ar subjekta rīcības sekām. Nav šaubu, ka formālā sastāva gadījumā vainas pamatformu veido tiešs nodoms, un tas daļēji atvieglo administratīvās sodīšanas procesu.

Būs jāpievērš uzmanība arī tam, ka nodoms nav iespējams bez motīva [28], respektīvi, arī formālā sastāva gadījumā būs jāanalizē, kādēļ subjekta rīcība ir bijusi tieši šāda. Šī analīze ir vajadzīga arī tādēļ, lai pirms personas saukšanas pie administratīvās atbildības pārliecinātos, vai normatīvajos aktos pēc konkrētā pārkāpuma rakstura nav paredzēta kriminālatbildība. Par vienu un to pašu nodarījumu vienu un to pašu personu nav iespējams saukt gan pie administratīvās atbildības, gan pie kriminālatbildības, jo uz šo situāciju attiecas divkārtšas sodīšanas aizliegums jeb *ne bis in idem*.

Administratīvās atbildības likuma 5. panta trešajā daļā ir noteikts, ka administratīvā atbildība par likumā vai pašvaldību saistošajos noteikumos paredzētajiem pārkāpumiem iestājas, ja par šiem pārkāpumiem nav paredzēta kriminālatbildība. Tieši vērtējot nodarījuma subjektīvo pusi, būs pilnīgi un vispusīgi izvērtēts likuma samērīgums ar izdarītā pārkāpuma sekām, sabiedrisko bīstamību un izdarītā pārkāpuma atbilstību

Krimināllikumam, tiks ievērots samērīguma princips un sasniegts soda mērķis – ne tikai sodīt vainīgo personu par nodarījumu, bet arī panākt, lai vainīgā persona un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas – jo vainīgā persona, kura par izdarīto nav saņēmusi atbilstošu sodu, rada iespaidu, ka iespējams izvairīties no objektīva un taisnīga soda (sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2005. gada 3. maija spriedumu lietā Nr. SKA-106 [3]).

Iespējamie risinājumi

Jebkuru likumu ietekmē tiesību politika [32], tāpēc juridiskās filozofijas fundamentālas debates pēc būtības ir politiskas, nevis konceptuālas [31]. Kādā veidā sasniegt horizontālo vienlīdzību privātpersonu vidū [21], kā atrisināt tiesību un praktiskā prāta korelācijas problēmu [14], – tas paliek sabiedrības ziņā.

Mūsdienu administratīvajai justīcijai vajadzētu atteikties no ārkārtīgi detalizēta regulējuma [22], pārmērīgas kontroles un represīvās sodīšanas. Administratīvās atbildības pamatmērķis ir adekvāti rezultāti vispārējā prevencijā un individuālajā prevencijā, tāpēc gadījumos, kuros iespējama lietderīga alternatīva, administratīvos sodus nevajadzētu piemērot. Pirms noteikt administratīvo atbildību par kādu pārkāpumu, vajadzētu izanalizēt, vai izvēlētais risinājums ir pamatots, argumentēts [25; 33] un pārdomāts nevēlamas rīcības novēršanas kontekstā.

Katra konkrēta pārkāpuma sastāva iekļaušana nozares normatīvajā aktā ir pieļaujama tikai tad, ja subjekta nodarījums obligāti jāpasludina par pārkāpumu, ņemot vērā administrativizācijas pamatojumu (sabiedriskās bīstamības pakāpi) un minētā pamatojuma atbilstību administrativizācijas principiem (administratīvo sodu sistēmas koncepcijai). Vienlaikus jāatceras, ka sabiedriskā bīstamība ir pārkāpuma objektīvā pazīme, kura nav atkarīga no likumdevēja vēlmēm. Subjekta atbildības administrativizācijai nepietiek vien ar to, ka rīcība nodara kādu kaitējumu objektam. Svarīgi, lai šis kaitējuma līmenis būtu tik būtisks, ka par to vajadzētu administratīvi sodīt.

Veicot spēkā esošo sastāvu revidēšanu, jāņem vērā katra sastāva aktualitāte un lietderība. Nozares aktos ir jāpārņem tikai tādi sastāvi, kuros valstij un sabiedrībai [12] vēlama indivīda rīcība ir konstruēta [15] skaidri un nepārprotami.

Secinājumi

1. Administratīvās sodīšanas reforma ir būtisks solis virzībā uz līdzdalību demokrātijas attīstībā un stiprināšanā. Šā mērķa sasniegšanai jāveic rūpīga inventarizācija nozares likumos, pārņemot un ietverot tajos administratīvi sodāmo pārkāpumu sastāvus.
2. Administratīvo pārkāpumu sastāvam vajadzētu būt formālajam. Vienlaikus nav iespējama automātiska pašreizējo materiālo sastāvu transformēšana formālajos

sastāvos. Ja Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksā iekļauto materiālo sastāvu sekas likumdevējs vairs neplāno uzsvērt kā sastāva pazīmi, tad šie sastāvi nozares likumos nav jāpārņem.

3. Gadījumā, ja nozares normatīvajos aktos tomēr tiks pārņemti šobrīd spēkā esošie materiālie sastāvi, praksē neizdosies realizēt plānoto atteikšanos no vainas kā administratīvās atbildības priekšnoteikuma, aizstājot to ar vainojamības konceptu.

Problem of Materially Defined Violation in Context of Administrative Sanctions

Abstract

The article aims to discuss problems of materially defined violation in the context of administrative sanctions. The task of administrative violations legislation is to protect public order, property, socio-economic, political and personal rights and freedoms of citizens, to prevent right violations, to educate citizens in a spirit of precise and strict observance of laws, to inculcate a full of respect attitude in them towards the rights of other citizens, honour and self-esteem towards the provisions of social life, upright attitude towards the duties thereof and liability to the public. For the implementation of this task, administrative violation shall be acknowledged as an unlawful, blameable (committed with intent or through negligence) action or inaction and regarding which administrative liability is specified in the Law. The article analyses not only the legal aspect of the materially defined violation, but also the essence of the term “formally defined violation”. This article outlines the problems related to administrative sanctions and it analyses the attempts of the legislator to improve laws and regulations in the field of administrative justice.

Keywords: materially defined violation, administrative sanctions, administrative justice.

Avoti un literatūra

Tiesību akti

1. Administratīvās atbildības likums: Latvijas Republikas likums: pieņemts 25.10.2018. *Latvijas Vēstnesis*. 225(6311), 14.11.2018.
2. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: Latvijas Republikas likums: pieņemts 07.12.1984. *Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*. 51, 20.12.1984.

Tiesu prakse

3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2005. gada 3. maija spriedums lietā Nr. SKA-106.
4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 22. decembra spriedums lietā SKA-571/2006.
5. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009. gada 2. marta spriedums lietā Nr. SKA-006/2009.
6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009. gada 3. marta spriedums lietā Nr. P129058107 SKA-48/2009.
7. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009. gada 12. augusta spriedums lietā Nr. 238/2009.

Literatūra

8. Alexander, L. 2012. What's Inside and Outside the Law? *Law and Philosophy*. 31(2), 213–241. Iegūts no: [doi:10.1007/s10982-011-9121-2](https://doi.org/10.1007/s10982-011-9121-2) [sk. 18.04.2019.].
9. Arrigo, B. A. 2004. Prospects for justice and the law-psychology divide: An agenda for theory, research, and practice. In: *Psychological Jurisprudence: Critical Explorations in Law, Crime and Society*. New York: State University of New York Press.
10. Arrigo, B. A., Milovanovic, D. 2010. Introduction: Postmodern and Post-Structural Criminology. In: Arrigo, B. A. and Milovanovic, D. (eds). *Postmodernist and Post-Structuralist Theories of Crime*. Farnham: Ashgate.
11. Atiq, E. H. 2019. Legal Obligation & Its Limits. *Law and Philosophy*. 38(2), 109–147. Iegūts no: [doi:10.1007/s10982-018-09340-4](https://doi.org/10.1007/s10982-018-09340-4) [sk. 18.04.2019.].
12. Ballingrud, G. 2018. Public Reason as Highest Law. *Law and Philosophy*. 37(2), 145–170. Iegūts no: [doi:10.1007/s10982-017-9308-2](https://doi.org/10.1007/s10982-017-9308-2) [sk. 18.04.2019.].
13. Beccaria, C. 1986. *On Crimes And Punishments*. Hackett.
14. Berteau, S. A. 2015. Foundation for the Conception of Law as Practical Reason. *Law and Philosophy*. 34(1), 55–88. Iegūts no: [doi:10.1007/s10982-013-9198-x](https://doi.org/10.1007/s10982-013-9198-x) [sk. 18.04.2019.].
15. Carston, R. 2013. Legal Texts and Canons of Construction: A View from Current Pragmatic Theory. In: Michael Freeman and Fiona Smith (eds.). *Law and Language: Current Legal Issues*. Vol. 15. Oxford: Oxford University Press.
16. Čakste, K. 2011. *Civiltiesības. Lekcijas. Raksti*. Rīga: Zvaigzne ABC.
17. Christensen, T., Laegreid, P. 2011. Democracy and Administrative Policy: Contrasting Elements of New Public Management (NPM) and Post-NPM. *European Political Science Review*. 3(1), 125–146.
18. Cohen, J. 2009. Procedure and Substance in Deliberative Democracy. In: *Philosophy, Politics, Democracy*. Cambridge: Harvard University Press.
19. Deephouse, D. L., Suchman, M. C. 2008. Legitimacy in Organizational Institutionalism. In: *The Sage Handbook of Organizational Institutionalism*. Edited by R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby. London: Sage.
20. Douzinas, C. 2000. Human Rights and Postmodern Utopia. *Law and Critique*. 11(2), 219–240.
21. Gowder, P. 2013. The Rule of Law and Equality. *Law and Philosophy*. 32(5), 565–618. Iegūts no: [doi:10.1007/s10982-012-9161-2](https://doi.org/10.1007/s10982-012-9161-2) [sk. 18.04.2019.].
22. Krygier, M. 2011. Four Puzzles about the Rule of Law: Why, What, Where? And Who Cares? In: J. Fleming (ed.), L. Nomos *Getting to the Rule of Law*. New York: New York University Press.

23. Kvilvang, N., Bjurström, E., Almqvist, R. 2019. Making sense of complexity in governance: the case of local public management in the City of Stockholm. *Policy Studies*. 1–18. Iegūts no: doi: 10.1080/01442872.2019.1577372 [sk. 18.04.2019.].
24. Lee, A. Y. K. 2019. Arguing Against the Expressive Function of Punishment: Is the Standard Account that Insufficient? *Law and Philosophy*. Iegūts no: doi:10.1007/s10982-019-09353-7 [sk. 18.04.2019.].
25. Macagno F., Walton, D. 2013. Implicatures as Forms of Argument. In: Alessandro Capone, Franco Lo Piparo and Marco Carapezza (eds.). *Perspectives on Pragmatics and Philosophy*. Springer.
26. Macagno, F., Walton, D., Sartor, G. 2018. Pragmatic Maxims and Presumptions in Legal Interpretation. *Law and Philosophy*. 37(1), 69–115. Iegūts no: doi:10.1007/s10982-017-9306-4 [sk. 18.04.2019.].
27. Marmor, A. 2018. Law as Authoritative Fiction. *Law and Philosophy*. 37(5), 473–497. doi:10.1007/s10982-018-9331-y [sk. 18.04.2019.].
28. Masol, D. I. 2013. Criminal and legal meaning of criminal motive. *European Prospects*. 11, 67–74.
29. Milovanovic, D. 2018. Postmodern criminology. In: *Routledge Handbook of Critical Criminology*. Second Edition. Book Chapter.
30. Pierre, J., Peters, B. G. 2000. *Governance, Politics, and the State*. London: Macmillan.
31. Priel, D. 2019. Law as a Social Construction and Conceptual Legal Theory. *Law and Philosophy*. 38(3), 267–287. Iegūts no: doi:10.1007/s10982-019-09349-3 [sk. 18.04.2019.].
32. Rawls, J. 2005. *Political Liberalism*. 3rd ed. New York, NY: Columbia University Press.
33. Scott, J., Jackson, S. 2006. Derailments of Argumentation: It Takes Two to Tango. In: *Considering Pragma-Dialectics*. Peter Houtlosser and Agnes van Rees (eds.).
34. Veresha, R. 2017. Criminal and legal characteristics of criminal intent (Conference Paper). *Journal of Financial Crime*. 24(1), 118–128. Iegūts no: doi:10.1108/JFC-02-2016-0013 [sk. 18.04.2019.].
35. Walton, D. 2002. *Legal Argumentation and Evidence*. University Park: The Pennsylvania State University Press.